

ዳኞች፡- ሂሩት መለሰ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሀመድ

አመልካች፡- ፋውንዴሽን አፍሪካ -ጠበቃ መላኩ ካሰኝ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ዓለሙ ታደሰ- ጠበቃ አብደላ ዓሊ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ አዋጅ ቁጥር 377/96 “ን” መሠረት ያደረገ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። ክርክሩ ሲጀመር ከሃሽ የነበሩት የአሁኑ ተጠሪ ሲሆኑ የአሁኑ አመልካች ደግሞ ተከሃሽ ነበር። የሰር ከሃሽ ክስ ይዘት ሲታይም በአመልካች ድርጅት ከጥር 1 ቀን 1977 ዓ/ም ጀምሮ እስከ ታህሳስ 22 ቀን 2001 ዓ.ም. ድረስ ለሃያ አራት አመታት ሲሰሩ እንደቆዩ፣ ከሃሽና ተከሃሽ ታህሳስ 22 ቀን 1996 ዓ.ም. በተፈራረሙት ውል አለመግባባት ከተፈጠረ በኔዘርላንድስ ሕግና ፍርድ ቤቶች ለመዳኘት የተፈራረሙ ቢሆንም ውሉን የተፈራረሙት በኢትዮጵያ ውስጥ ለሚሠሩ ስራና ስራው የተሰራውም በኢትዮጵያ ውስጥ በመሆኑ፣ ተከሃሽም በኢትዮጵያ ውስጥ ተመዝግቦ የሚሰራ መሆኑን ገልፀው ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ያለው የኢትዮጵያ ፍርድ ቤት መሆኑን ገልፀው የስራ ውሉ ያለምንም ጥፋት ስለተቋረጠ ካህ፣ የስራ ስንብት ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ፣ የዓመት እረፍት፣ ክፍያ ለዘገዩበት ክፍያ ከተለያዩ ክፍያዎች ጋር እንዲከፍሉ ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሠጠው መልስም፣ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና የፍራ ነገር ክርክር አቅርቧል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ስምምነት ሕጋዊ አለመሆኑን ገልጾ ጉዳዩ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት መታየት ያለበት ነው ብሎ በዚሁ አንፃር ተመልክቶ ስንብቱን ሕገ ወጥ ነው ሲል ለተጠሪ የተለያዩ ክፍያዎች እንዲከፍላቸው ወስኗል። በዚህ ውሣኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኝን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ችሎቱ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሊቀርብ ከሚችል በስተቀር በይግባኝ ሊታይ የሚችል አይደለም በማለት ዋናውን ጉዳይ ሳይመረምር አልፎታል። የሰበር አቤቱታው የቀረበውም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው።

የአመልካች ጠበቃ ታህሳስ 05 ቀን 2002 ዓ.ም. በፃፉት የሰበር ማመልከቻ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ ላይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዘረው አቅርቦታል። ይዘቱም ባጭሩ፡- ጉዳዩ የግለሠብ ዓለም አቀፍ ሕግ የሚያስነሳ ስለሆነ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተመልክቶ ብይን ይሰጥበት ተብሎ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ተሰጥቶ ይኸው ትዕዛዝ በይግባኝ ፀንቶ ባለበት ሁኔታ ከፍተኛው ፍርድ ቤት በዚህ ረገድ በቀረበለት ጉዳይ ብይን ሳይሰጥ ጉዳዩ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት የሚታይ ነው ብሎ ራሱ በመጀመሪያ ደረጃ አይቶ መወሰኑ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታቸውም ተመርምሮ በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል ተብሎ የተጠሪ ጠበቃ ቀርበው የካቲት 25 ቀን 2002 ዓ.ም. በተፃፈ ሶስት ገፅ ማመልከቻ መልሳቸውን ሠጥተዋል። የአመልካች ጠበቃ በበኩላቸው ግንቦት 12 ቀን 2002 ዓ.ም. የመልስ መልሳቸውን ሠጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ

መርምርታል። እንደመረመረውም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩ የሚገዛው ግራ ቀኙ ባደረጉት ስምምነት መሠረት ሳይሆን በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት ነው ካለ በኋላ ጉዳዩን ራሱ በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን ማየቱ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ምላሽ የሚያስፈልገው ሆኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ግራ ቀኙ ታህሳስ 22 ቀን 1996 ዓ.ም. ባደረጉት ስምምነት መሠረት በመካከላቸው የሚነሣው አለመግባባት በኔዘርንላድስ ሕግና ፍርድ ቤቶች የሚታይ መሆኑን መስማማታቸውን፣ በመካከላቸው ያለው ግንኙነትም የአሰሪና ሠራተኛ ግንኙነት መሆኑን፣ ተጠሪ ኢትዮጵያዊ ሆነው የሚኖሩትና ስራውን ለመስራት ግዴታ የገቡት በኢትዮጵያ ውስጥ መሆኑን፣ አመልካች የውጪ ድርጅት ሆኖ የተመዘገበውና ስራውን የሚሰራው በኢትዮጵያ ውስጥ መሆኑን ነው።

በመሰረቱ በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 11/2(ሀ) ስር የግለሠብ ዓለም አቀፍ ሕግ (Private international law) የሚመለከቱ ጉዳዮች በሚኖሩ ጊዜ የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ የፍትሐብሔር የዳኝነት ሥልጣን እንደሚኖረው ተደንግጓል። አዋጁ ይህን ድንጋጌ ሲያስቀምጥ የራሱ የሆነ ምክንያት አለው ተብሎ ይታሰባል። በዚህም መሠረት ሕግ አውጪው ይህንን ድንጋጌ ያስቀመጠው አንድም ወደፊት በስራ ላይ የሚውለውን የአገሪቱን የግለሠብ ዓለም አቀፍ ሕግ በሕግ አውጪው አካል ፀድቆ በስራ ላይ ሲውል በዚህ ረገድ የሚነሱ የሕግ ክርክሮችን የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ የዳኝነት ሥልጣን አይቶ እንዲወስን ወይም አሁን ባለው ሁኔታ ለኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች ለዳኝነት በቀረበ አንድ ጉዳይ ላይ ከተከራካሪ ወገኖች አንዱ የኢትዮጵያ ሕግ ከአመልካቹ አገር ሕግ ወይም ከሌላ አገር ሕግ ጋር ይጋጫል ወይም ይቃረናል በማለት በኢትዮጵያ ሕግ እንዳይዳኝ ወይም በራሱ ወይም በሌላ አገር ሕግ ጉዳይ እንዲታይና እንዲወሰንለት ሲያመለክት ነው። በሌላ አገላለጽ ለዳኝነት የቀረበው ጉዳይ በባሕርይው ከአንድ በላይ የሆኑ የሕግ ሥርዓቶችን ለጉዳዩ አወሳሰን የሚጋብዝና የየትኛው ሥርዓት ሕግ ተመራጭ ሊሆን ይገባል የሚለው ክርክር ሲነሳ የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ የፍትሐብሔር የዳኝነት ሥልጣን አይቶ እንዲወስን ከመደረጉ ውጪ በማናቸውም ሁኔታ ተከራካሪዎች የአገሪቱን ሕግ በሚፃረር መልኩ ስምምነት አድርገው ሲገኙ ሁሉ ተከራካሪ ወገን ክርክር ስላነሳ ብቻ የግለሠብ አለም አቀፍ ሕግ ጥያቄ የሚያስነሣ ነው ሊባል የሚችልበት ሕጋዊ ምክንያት አይኖርም። ከዚህ አንፃር ግራ ቀኙ አደረጉ የተባሉትን ስምምነት ስንመለከት የኢትዮጵያ አሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ሕግ ተፈፃሚነት እንዳይኖረው የሚያደርግ፣ የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶችም ጉዳዩን እንዳይመለከቱ የሚገልጽ መሆኑ ሲታይ ስምምነቱ ተቀባይነት አለው ሊባል የሚችልበት ሕጋዊ ምክንያት አለመኖሩን ከአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ዓላማ እና መንግሥት አዋጁ ላይ ካለው ጠቅላላ ፍላጎት አንፃር የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። የአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ የመንግሥትም ፍላጎት የሚንፀባረቅበት ሕግ ሲሆን ይህን አዋጅ የሚመለከቱ ስምምነቶች ሕጋዊ እና የሕዝብን ጥቅም የማይፃረሩ መሆን ይገባቸዋል። የሚኒስትሮች ምክር ቤት በደንብ ካልወሰነ በስተቀር አዋጅ ቁጥር 377/96 የውጪ አገር ድርጅት ሆኖ በኢትዮጵያ ተመዝግቦ በሚሠራ የበጎ አድራጎት ድርጅት ላይ ተፈፃሚነት ያለው ስለመሆኑ ከአዋጁ ድንጋጌ 3/3/ለ/ ይዘት የምንገነዘበው ነጥብ ነው። በዚህ ረገድ የወጣ ደንብ የለም። እንዲህ ከሆነ አዋጅ ቁጥር 377/96 ለጉዳዩ ተፈፃሚነት ያለው በመሆኑ ጉዳዩ የግለሠብ አለም አቀፍ ሕግ ጥያቄን ስምምነቱን መሠረት አድርጎ ያስነሣል ሊባል የሚችልበት ምክንያት የለም። በመሆኑም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለጉዳዩ አዋጅ ቁጥር 377/96 ተፈፃሚነት እንዳለው መወሰኑ አግባብነት ያለው ቢሆንም ጉዳዩ የአለም አቀፍ የግለሠብ ሕግ ጥያቄ እንደሚያስነሳ በመግለጽ ጉዳዩን ለፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መመለስ ሲገባው ራሱ በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣኑ መመልከቱ ተገቢነት የሌለውና የአመልካችን የይግባኝ መብት ያጣበበ ሆኖ ስለተገኘ በዚህ ረገድ የተሠጠው የውሃኔው ክፍል መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተናል። በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 78810 ጥቅምት 25 ቀን 2002 ዓ.ም. የሠጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሽሯል።
2. ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የዳኝነት ሥልጣን ተመልክቶ የመወሰን ሥልጣን ያለው የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው ብለናል።
3. ለክርክሩ የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሠ/ሸ